

Sözcüklerin Sessizliğinde... Prof. Dr. Meral Alpay

In the silence of the words... Prof. Dr. Meral Alpay

Güler Demir*

8 Mart 2019 günü sonsuz yolculuğuna uğurladığımız Hocamız Prof. Dr. Meral Alpay'a Sevgi ve Saygıyla...

Öz

Prof. Dr. Meral Alpay'la İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesinde birlikte geçen on bir yıla lisans ve yüksek lisans dönemini de eklersek, yirmi yıla yakın bir zamana karşılık gelmekte. Birikmiş ve sessizliğe bürünmüş çok sözcük var ona dair. Oysa sesi dün gibi kulaklarımızda. İnceden gülüşüne yansıyan sesiyle "Güler yine homurdanma" diyor camlı kapıda yansıyan gölgeme bakarken.

Fabrika gibi çalışıyoruz dediği kütüphanemizde; çok güldüğümüz, çok üzüldüğümüz, bir o kadar tartıştığımız günlerin sonunda hep kütüphane sevgimiz kazandı. Her ne kadar "işyerinde arkadaşlık olmaz, olursa sürpriz olsun" dese de, biz her zaman onun büyümeye çalışan çocuklarıydık.

O zaman konuşsun sözcükler sessizce...

Anahtar Sözcükler: Prof. Dr. Meral Alpay; İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesi; kütüphanecilik.

Abstract

It makes nearly a period of twenty years with Prof. Dr. Meral Alpay, eleven years of which is co-working in Central Library of Istanbul University after my undergraduate and graduate degrees. There are many words that have accumulated in silence about her. But her voice is always in our ears: "Güler don't grumble." She says with a voice reflected in her gleeful smile, as she looks at my shadow reflected in the glass door.

In our library, where we work like in a factory, as she defines it; we laughed a lot, we conflicted and felt sad sometimes, no matter what we had we never lost our library love at the end. Although she always says that "there is no friendship in the workplace -if there is it is a surprise," we were always her children trying to grow.

Then let the words speak quietly...

Keywords: Prof. Dr. Meral Alpay; Istanbul University Central Library; librarianship.

İlk Söz

Her Fakültenin efsane hocaları vardır, yıllar geçse de öğrencileri tarafından unutulmayan. Mezun olursunuz, dönem arkadaşlarınızla bir araya geldiğinizde söz dönüp dolaşır ona gelir. Herkesin mutlaka anlatılacak bir anısı vardır Meral Hoca'yla ilgili. Yaşarken gülüp geçemeyeceğiniz, anlattığınızda hem komik olduğunu hisseder, hem de o gün farkına varamadığınız şeyleri öğrenirsiniz. Aslında liseden çıkıp gelen ve üniversitenin daha ne olduğunu kavramaya çalışan öğrencilere birey olmanın inceliklerini öğretir söyledikleriyle.

*Öğretim Görevlisi, İstanbul Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı.

E-posta: gulerd@istanbul.edu.tr

Academic Librarian, Istanbul University Library and Documentation Center, Turkey.

Sonsuz yolculuğuna çıktığı 8 Mart tarihi bile hocanın son dersini yine muzip bir şekilde verdiğini gösterir.

Öğrencisi olduğunuz hocanızla aynı çatı altında çalışmak ise bambaşka bir deneyimdir sizin için. Çünkü Meral Hoca, işle ilgili bir cümleyi engin bilgisiyle sayfalar dolusu metne dönüştürebilen ve karşılıklı konuşarak ufkunuzu açabilen bir yapıya sahiptir. Bir konuyu konuşmaya veya danışmaya girdiğinizde, aklınıza gelmeyen bambaşka konularda bilgi sahibi olursunuz odadan çıkarken. Her cümlenin seçilmiş olduğunu hissedersiniz ve hiçbir şey kaçırmamanız için sürekli canlı tutar sizi.

İstanbul Üniversitesinin Merkez Kütüphanesinde ilklere imza atmıştır. Üniversitedeki ilk internet bağlantısı kütüphanede gerçekleşmiştir: 1995 yılında yapılacak İstanbul'daki büyük IFLA toplantısı için. Dünya kütüphanelerinde var olan bu yeni teknolojinin öğrenilmesi gerektiğini vurgulayarak iki kişiyi TÜBİTAK MAM'da eğitim almak üzere göndermiştir. IFLA Türkiye Düzenleme Komitesinde görev almış, bu çok büyük ölçekli uluslararası toplantıda alt komitelerde gönüllü olarak görev alınması gerektiğini vurgulamıştır. Gönüllü olarak bu organizasyonda IFLA Yönetim Kurulundan özel teşekkür belgesi almış olmak ise hala gurur vericidir.

İnterneti a'dan z'ye öğrenmek üzere gidilen tek günlük kursta, Gebze'deki TÜBİTAK MAM'da o gün altyapıdaki sorun nedeniyle Telnet, Gopher gibi sistemlere bağlanılamamış kuramsal bilgilerle geri dönmüştür. Meral Hoca ertesi gün bağlantı kurulamadığını öğrendiğinde, telefona sarılıp mutlaka öğrenilmesi gerektiğini vurgulayarak kursun tekrarını sağlamıştır. Bu kurstan sonra kütüphanede araştırma yapmak isteyenlere randevu ile internet hizmeti verilmeye başlanmıştır. 1994 yılında başlayan 2003 yılına kadar düzenli olarak "İ.Ü. Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı ve bağlı birimlere satın alınan süreli yayınların listesi" adıyla hazırlanan yabancı dildeki süreli yayınların ve kitapların künyelerini içeren listelerin, 1995 sunuşunda ise internet hizmetini şu cümlelerle dile getirmiştir:

"Dergi sayısı azaldıkça ortaya çıkan bilgi boşluğunu, kendi kaynaklarından karşılayamadığı zaman, başka kütüphanelerden fotokopi yoluyla getirtebilmek için Başkanlığımız, her türlü hazırlığını tamamlamıştır. Okurumuz özel hizmet masraflarını karşıladıktan sonra yurt içinden veya yurt dışından bizim aracılığımızla kitap ve makale ihtiyacını kendi seçtiği hızda İnternet kanalıyla getirtmeğe başlamıştır."

Düzenli olarak her yıl hazırlanan bu listelerin sunuşlarında Meral Hocanın kütüphane sağlama politikasını ve tüm fakülteler arasında gözettiği eşgüdümü izlemek mümkündür. 1996 yılındaki Sunuş yazısında bu eşgüdümü somut olarak bir cümle ile özetlemiştir: *"Fakülteler arasında büyük fark yok, çünkü konusal dağılıma bakıldığında Temel Bilimler başta olmak üzere neredeyse dengeli denecek bir duruma erişildiği açıkça görülmektedir. Önemli olan her dergiden her araştırmacının yararlanabilmesidir"*. Ayrıca Merkez Kütüphanede on bir yıl süren Vekil Daire Başkanlığı sırasında bütçenin dağılımında fakülteler arasında *"adalet duygusunun"* oluşması gerektiğini vurgulamıştır.

2000'li yılların başında hızlanan basılı dergilerin elektronik dergiye dönüşümleri ve yayınevlerinin veritabanı olarak kütüphane kaynakları içinde yer almasıyla, Merkez Kütüphane için artık yeni yayın şeklini de içine alan "melez kütüphane" kavramı gündeme gelmiştir. 2002 yılında satın alınan dergi ve kitap listesinin sunuş yazısında melez kütüphane kavramını bütçedeki artışla karşılaştırıp "büyük bir melez kütüphanenin kullanıma sunulduğunu" belirtmiştir. *"Fakülte kütüphaneleriyle Merkez Kütüphane entegrasyonu tamamlanınca İstanbul Üniversitesi sınırları içinde bilimsel bilgiye erişim hizmetleri bütünleşmiş olacaktır. Veri tabanlarındaki 5731 elektronik dergi, ayrıca abstrakt ve bibliyografik listeler, internetteki kütüphane katalogları, emek yoğun kütüphane hizmetinin ürünlerinin kolayca kullanılmasını sağlatacak ucuzlatmıştır."*

Elektronik yayınlara ilgili abonelik işlemlerinde ise ULAKBİM EKUAL oluşumuna paralel olarak üniversitelerle ilgili öngörüsünü kendi el yazısıyla bir notta şu cümlelerle ifade etmiştir:

“YÖK Dok. ile TÜBİTAK birlikte çalışmalıdır. Elektronik veri tabanları her üniversite mensubu tarafından kullanılabilir. Konsorsiyuma gerek yoktur. Herkesin devleti patronudur. Özel üniversiteler, devlet üniversitelerinin almadığı veri tabanı veya matbu dergi ve kitabı devlet üniversitelerinin hizmetine sunmalıdır. Bu sunumla devlet üniversitelerinin kütüphanelerini de kullanma hakkını elde ederler.”

İstanbul Üniversitesinin genç araştırmacılar için başlattığı bilimsel dergilerden seçilmiş makalelerin özetlerini Türkçeye çeviren büro, 1998 yılının ortalarında Merkez Kütüphane bünyesinde kurulmuştur. Dört çevirmen sağlık, sosyal ve teknik bilimler olarak ayrılan ana konularda çevirilere başlamıştır. Çevirilerin yer aldığı “Özçevirileri Dizininin” ise yılda dört kez yayınlanması planlanmıştır. İlk kez bir “Çeviri Bürosu” kütüphane hizmetleri içinde yer almıştır.

2000 yılında çıkarılan ikinci cildin ilk sayısındaki sunuşunda Prof. Dr. Meral Alpay, *“Özçevirileri Dizinimiz’in ikinci cildinin bu ilk sayısı, aslında internette yayınlanmak üzere hazırlanmıştı. Ancak elimizde olmayan nedenler yüzünden bazı teknik, olumsuz sonuçlar ortaya çıkmıştır. Özür diliyorum, anlayışla karşılanmayı umut ediyorum. Yapılan çevirilerin güncel içeriği eskimesin diye bu kez de kağıtla çoğaltma yoluna gittik ve bir an önce araştırmacıların –özellikle yüksek lisans ve doktora öğrencilerimizin- eline ulaşsın istedik.”*

cümlelerine yer vermiştir. Görüldüğü gibi 2000 yılının Şubat ayında internette henüz elektronik Türkçe bilimsel yayınların bulunmadığı bir dönemde bir ilki gerçekleştirmek istemiştir.

Gazetelerden fotokopi hizmeti yerine fotoğraf makinasıyla dijital çoğaltma yapılmaya yine aynı yıllarda başlanmıştır. Bu yöntemle ilk dijitalleştirme çalışmalarının temeli atılmıştır. Ord. Prof. Dr. Mehmet Fuad Köprülü’nün “Bizans Müesseselerinin Osmanlı Müesseselerine Tesiri” adlı eserini fotoğraf makinasıyla dijitalleştirip PDF olarak merkez kütüphanenin web sayfasına eklemiştir. Bundan sonra yapılacak işler arasında kütüphane kataloglarında yer alan eserleri dijitalleştirmek olduğunu, bu ilk PDF dokümanının kütüphanelere örnek olmasını istemiştir.

Son Söz

Meral Hoca, yirminci yüzyılın sonlarında başlayan kütüphanelerdeki teknolojik değişimleri ve gelişimleri İstanbul Üniversitesi Merkez Kütüphanesinde uygulamak üzere planlamış ve olanaklar çerçevesinde uygulamaya koymuştur. Derleme kapsamında gelen yayınların, personel sayısındaki yetersizlik nedeniyle biriken katalog fişlerini daktiloyla çoğaltma yerine önce hafızalı daktiloyla işi hızlandırmış, ardından kütüphane katalog programının oluşturulması için çalışmalara başlamıştır. UFUK adı verilen katalog programıyla üniversite birim kütüphanelerindeki yayınların bibliyografik birliğini sağlamayı planlamıştır. Yüksek lisans öğrencileriyle İstanbul Üniversitesinin kütüphanelerindeki süreli yayınların toplu katalog çalışmalarını yürütmüştür. Harita ve Müzik koleksiyonu için AACR2’nin ilgili bölümlerinin çevrilmesini sağlayıp, kütüphanenin tüm kaynaklarının dünya standartlarında ulaşılabilir olabileceğini hedeflemiştir.

Gece yaralarına kadar çalışmaktan yorulmayan, yenilikleri yakından takip eden ve bizlere “Eğitim için kendinize yatırım yapın; dil öğrenin, akademik gelişmeleri ve literatürü takip edin, konferanslara, seminerlere katılın, yazı yazın” demekten vazgeçmediği gibi, tatlı sert yanıyla insanı bir anda başka bir boyuta yönlendirmekten de hiç vazgeçmemiştir. Şimdi ışığı hiç sönmeyecek yıldızında bize hala “okuyun” demektedir.

Sonsuz sevgi ve saygılarımla...